

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Crowdfunding in 1916: vliegende start van het Scheepvaartmuseum

Daalder, R.

Citation

Daalder, R. (2016). Crowdfunding in 1916: vliegende start van het Scheepvaartmuseum. *Tijdschrift Voor Zeegeschiedenis*, 35(2), 56-58. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/4306252>

Version: Publisher's Version

License: [Leiden University Non-exclusive license](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/4306252>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Anekdoten

Crowdfunding in 1916: vliegende start van het Scheepvaartmuseum

Midden in de Eerste Wereldoorlog werden in Nederland maar liefst twee scheepvaartmusea opgericht, het Nationaal Technisch Scheepvaartkundig Museum in Rotterdam en het Nederlandsch Historisch Scheepvaart Museum in Amsterdam. Aan dat eerste instituut, het latere NISS, is elders in dit tijdschrift een uitgebreid artikel gewijd. Het Amsterdamse museum, nu gevestigd in het Zeemagazijn aan het Oosterdok, laat het eeuwfeest evenmin ongemerkt voorbijgaan, met feesten, tentoonstellingen en een gedenkboek, en hopelijk ook een nieuwe vaste koers, na de roerige recente jaren.

Het lijkt merkwaardig, een museum beginnen in een tijd dat heel Europa in brand staat en de scheepvaart enorme belemmeringen ondervindt. De initiatiefnemers hadden kennelijk een groot vertrouwen in de toekomst. Helemaal nieuw waren hun ideeën trouwens niet. Allerlei manifestaties liepen al jaren vooruit op de museumplannen. In 1900 vond in Den Haag de grote expositie over het ‘Zeewezen’ plaats, zeven jaar later gevolgd door allerlei activiteiten bij de 300ste geboortedag van Michiel de Ruyter. Directe aanleiding voor het opzetten van een permanent scheepvaartmuseum was de ENTOS (Eerste Nederlandsche Tentoonstelling Op Scheepvaartgebied) op een terrein in Amsterdam-Noord in de zomer van 1913.

Met het Technisch Scheepvaartkundig Museum in oprichting in Rotterdam – niet te verwarren met het al veel oudere Maritiem Museum ‘Prins Hendrik’ – werden de taken verdeeld. ‘Onze verzameling’, vermeldt het jaarverslag over 1916–1917, heeft een ‘historisch karakter’, die in Rotterdam een ‘actueel-technisch karakter’. Meteen voegt het verslag er aan toe dat ook modellen van de ‘allernieuwste schepen’ in Amsterdam een plaats verdienen.

Het museum in oprichting kon rekenen op een netwerk van supporters uit de hoogste kringen. Ministers, de burgemeesters van Amsterdam en Rotterdam en allerlei figuren uit de financiële en bestuurlijke elite werden meteen tot erevoorzitter of erelid benoemd. Onder de adviseurs waren eveneens grote namen, zoals de kunsthistorici Abraham Bredius en Cornelis Hofstede de Groot, die zitting namen in de Commissie van Aankoop.

De allereerste expositie van aanwinsten van het Scheepvaartmuseum in de zalen van veilinghuis Frederik Muller & Co in Amsterdam, februari 1917. HET SCHEEPVAARTMUSEUM, INV. 1994.2021.

Binnen enkele maanden had de Vereniging Nederlandsch Historisch Scheepvaart Museum meer dan een miljoen gulden bijeengebracht, voornamelijk van bedrijven en particulieren met belangen in de Amsterdamse haven. Onder de 'Stichters', schenkers van minimaal 10.000 gulden (huidige equivalent bijna 80.000 euro), waren de grote rederijen, KNSM en Stoomvaart Maatschappij 'Nederland'. Ook cultuurmaatschappijen uit Nederlands- Indië en de Twentse textielindustrie trokken royaal hun beurs. Voorzitter C.J.K. van Aalst zette zijn hele netwerk in voor de fondsenwerving. Van Aalst was een van de machtigste mannen van ons land. Hij was niet alleen president-directeur van de Nederlandsche Handel-Maatschappij, maar richtte ook de Nederlandsche Overzee Trust Maatschappij op, die de scheepvaart van het neutrale Nederland door de moeilijke oorlogsjaren moest loodsen. Nog geen week na de officiële oprichtingsvergadering, ging hij op bezoek bij minister-president Cort van der Linden. Zijn dagboek, tegenwoordig online te raadplegen via de website Huygens ING, biedt mooie voorbeelden van zijn lobby voor het nieuwe museum. 'Zijne Excellentie', schrijft hij, 'had geen bezwaar in principe om voorwerpen aan ons Museum af te staan uit Rijksmuseum, enz., doch omtrent die welke kunstwaarde hebben (hij dacht daarbij aan een schilderij van Van de Velde) had hij niet veel lust tot afgeven.' Dan maar zelf kopen, moet het bestuur hebben gedacht. Nog in het eerste jaar kocht het Scheepvaartmuseum een werk van zowel vader als zoon Van de Velde: het penschilderij 'Eskader van zeven oorlogsschepen' (Van de Velde de Oude) en een doek van De Jonge in olieverf

van een aanval met een branderschip tijdens de Zeeslag bij Solebay.

Ondanks het ontbreken van een gebouw – het museum aan de Cornelis Schuijtstraat was pas in 1922 klaar – timmerde het nieuwe museum flink aan de weg. In een expositieruimte in de Nieuwe Doelenstraat in Amsterdam waren de eerste aanwinsten al in februari 1917 een week lang te zien. Dat was te danken aan conservator Anton Mensing, die in dat gebouw het veilinghuis Frederik Muller & Co dreef. Tegenwoordig is hier het Universiteitstheater gevestigd. Mensing was een drijvende kracht bij de opbouw van een collectie die vandaag de dag wereldfaam geniet. Persoonlijk droeg hij daar het nodige aan bij door belangrijke schenkingen, bruiklenen en door zijn grote kennis van de kunst- en boekenmarkt. Uit de kranten van die tijd is op te maken dat die eerste expositie een golf van spontane schenkingen tot gevolg had. Daaronder waren uiteenlopende stukken, zoals ‘een oud kompas’ en het ‘model van een schoenerkof’. Het woord crowdfunding was nog niet uitgevonden, maar de oprichters van het Nederlands Scheepvaartmuseum wisten wel precies hoe dat werkte.

REMMELT DAALDER

Over de geschiedenis van het Scheepvaartmuseum zie: H. Hazelhoff Roelfzema e.a., *Roeien met de Riemen. 75 jaar Vereniging Nederlandsch Historisch Scheepvaart Museum* (Amsterdam 1991).